

“Organize İşler” Filminde İdeolojinin İnşası

The Construction of Ideology in the Movie “Organize İşler”

Mevlut Can KOÇAK¹, Olgun KÜÇÜK²

Özet

İdeoloji, içinde yaşanılan toplumun yapısı ve siyasal düzenine yön vermektedir. Sinema, ideolojinin aktarılmasında önemli role sahip olabilir. İnsanlar bir dizi veya filmi izlerken genellikle savunmasız durumdadır. Bir komedi filmi izleyip sadece güldüğünü ve eğlendiğini sanan izleyici, ideolojik bir aygıt tarafından etkilendiğinin farkında dahi değildir. Çalışmada “ideolojik film eleştiri” yöntemi kullanılarak “Organize İşler” filmi, diyalog ve sahneler bazında çözümlemeye tabi tutulmuştur. Süre olarak fazla olmamakla birlikte şiddetin kitleliliği ve kullanılan sıra dışı yöntemleri dikkat çekicidir. Şiddetin yoğun gösterimi ve sıradanlaştırılması izleyicinin dünyaya karşı kendisini zayıf görmesine yol açabilecektir. İyi insanlar filmde genellikle büyük sorunlarla uğraşır gösterilirken, kolay ve müreffeh bir hayat süren kötü insan temsillerine fazlaca yer verilmiştir. Kötülük problemi bağlamında düşünüldüğünde, iyi olmanın insana mutluluk ve huzur getiremediği düşüncesi varlığını hissettirmektedir. Eğitimli ve donanımlı olmanın toplumsal yaşamda bir avantaj olmadığı düşüncesi de bazı bölümlerde betimlenmiştir. Filmin bu türden mesajları izleyiciye toplumsal hiyerarşinin belirlenmesinde bilgi ve kültürün belirleyici bir unsur olmadığını eklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kitle İletişim, Sinema, İdeoloji

Abstract

Ideology gives direction to the structure and political order of the society in which we live. Cinema can play an important role in conveying ideology. People are often vulnerable while watching a TV show or movie. The viewer, who watches a comedy movie and thinks she is just laughing and having fun, is not even aware that she is being influenced by an ideological device. In this context, the movie “Organized İşler” was analyzed on the basis of dialogue and scenes. Although it is not long in terms of duration, the massiveness of the violence and the extraordinary methods used are remarkable. Intense display and routinization of violence may cause the audience to see themselves as weak against the world. While good people are often shown dealing with big problems in the film, there are many portrayals of bad people who lead easy and prosperous lives. When considered in the context of the problem of evil, the thought that being good does not bring happiness and peace to people makes its presence felt. The idea that being educated and equipped is not an advantage in social life has also been described in some sections. Such messages of the film suggest to the audience that knowledge and culture are not important factors in determining the social hierarchy.

Keywords: Mass Communication, Cinema, Ideology

¹Karabük Üniversitesi, Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi, Karabük, Türkiye

²Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar MYO, Karabük, Türkiye

ORCID:

M.C.K.: 0000-0002-9496-0541

O.K.: 0000-0002-9471-3540

Corresponding Author:

Mevlut Can KOÇAK

Email: mevlutcankocak@gmail.com

Citation: Koçak, M. C. ve Küçük, O. (2021). “Organize İşler” filminde ideolojinin inşası. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (3): 526-537.

Submitted: 01.05.2021

Accepted: 09.09.2021

1. GİRİŞ

İdeolojinin geçmişten günümüze kadar pek çok tanımı yapılmıştır. İdeolojiyi tek bir tanıma sıkıştırma çalışmaları ise genellikle başarısız olmuştur. Bunun nedeni “ideoloji” kelimesinin farklı anlamlardan oluşmasıdır. Günümüzde en yaygın kullanılan ideoloji tanımları ise şu şekilde sıralanabilir (Eagleton, 2015: 17-18):

- “Toplumsal yaşamda anlam, gösterme ve değerlerin üretim sürecidir”
- “Özneye belirli bir konum sunan şey”
- “Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi”
- “Sistematik şekilde çarpıtılan iletişim”
- “Dilsel ve olgusal gerçekliğin birbirine karıştırılması”
- “Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç”

Freeden (2011: 7-9) ideolojiyi duygusal tepkiler oluşturan bir sözcük olarak görür. Ona göre ideoloji, içinde yaşadığımız toplumsal ve siyasal dünyaya yön verir. İdeolojiler insan hayatının merkezinde yer almaktadır. Bu yüzden insanlar ideolojilerden kendilerini ayrı tutmaz, tutamaz. İçinde yaşanılan dünya anlamlar dünyasıdır. Birey bu dünyadan anlamlar çıkarmaktan kendini alıkoyamaz.

Raymond Williams, ideoloji için “belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemi” diyerek ideolojiyi sınıfsal olarak konumlandırmıştır. Williams, fikirlerin ve anlamların oluşmasında ve yayılmasında ideolojinin baskın rol oynadığını savunur. Ona göre ideoloji, bilimsel ve doğru bilgiyle çelişecek bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden ideoloji, yanlış fikirler ve aldatıcı inançlar sistemi içine de dâhil edilebilir (akt. Fiske, 2017: 288).

Yukarıda verilen ideoloji ile ilgili tanım listesine daha pek çok tanım eklenebilir. İdeoloji ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında birbiriyle çok bağdaşmadıkları görülmektedir. Bunun nedeni ise bireysellikten kaynaklanır; hiç kimse kendi ideolojisini ideolojik olarak görmez (Eagleton, 2015: 18).

İdeoloji kavramının tarihsel sürecine bakıldığında 18. yüzyıl sonlarında Fransa’da ortaya çıktığı görülmektedir. Kavram o zamandan günümüze gelinceye kadar sürekli olarak değişime uğramıştır. Kimi zaman çarpıtılmış, kimi zaman yeniden formüle edilmiştir. Özellikle siyasal ve toplumsal araştırmacıların söylemlerine ideoloji kavramını eklemeleri ideolojinin gündelik dile girmesini sağlamıştır (Thompson, 2013: 10).

Fransız Devrimi’ni kaleme alan Antoine Destutt de Tracy, fikirler üzerine bütünlükçü bir çalışma ortaya koymayı amaçlamıştır. Görgül bakımından, eylem ile düşünce ideallerini bir temele oturtarak aktarmak istemiştir. Bu sayede fikir bilimi ve fikirlerin bilinci bir temele dayandırılacaktı. Tracy, ileriki süreçte bu düşüncesinde önemli yol kat etti ve Fransa’da olguculuk anlayışının ön plana çıkmasını sağladı. Böylece toplumsal incelemelere olanaklı hale gelmesine katkı vermiş oldu. Destutt de Tracy’nin amaçladığı şey bir yerde ideolojinin profesyonel anlamda incelenmesi konusunda imkân oluşturmuştur (Freeden, 2011: 7-9).

De Tracy, ideoloji’yi “düşünceler bilimi” olarak görmüş, siyasal ve toplumsal anlamı da içine katarak genişletmeyi tasavvur etmiştir. İdeoloji kavramının yanında mantık, düşünsel yetiler, dilbilgisiyle ilgili veçhelere ve deneysel biçimlere katkıda bulunmuştur (Thompson, 2013: 43-44).

Günümüze geldiğinde, gündelik hayata giren ideolojiye yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan birinde ideoloji yanlış bilinç olarak değerlendirilmektedir. İdeoloji, bireylerin bilincindeki bir yanılsama, hayatın gerçekliğinin bozulmuş ve çarpıtılmış durumudur. Diğer bir yaklaşım ise “egemen ideoloji” anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayış sistemin çatışmalı yapısını korumaya yöneliktir. İdeoloji kavramını daha çok hegemonya kavramı

ile ilişkilendirilir. Üçüncü yaklaşımda ise “dil” üzerine yoğunlaşmıştır. Yani, düşüncelerin ve değerlerin yayılmasında ve bunların sabitlenmesinde söylem ön plana çıkmıştır (Sancar, 2008: 7-8).

2. İDEOLOJİNİN KİTLESEL AKTARIMI

Medya içeriklerinin mevcut iktidar ideolojisine aykırı bir bakış açısına sahip olması çok görülen bir durum değildir. Bu bakımdan medya temsilleri ile gerçeklik her zaman birbiriyle örtüşmemektedir. Medya, yaşam temsillerinin üretilmesi ve yayılması noktasında genellikle ideolojik yapının dışına çıkamamaktadır. Ekonomi politik çıkarlar daima ön planda tutulmaktadır (İnce ve Koçak, 2018: 1971).

Eleştirilen yaklaşımların ön plana çıkardığı konulardan biri de ideoloji ve medya ilişkileridir. Ekonomi Politik, Kültürel Çalışmalar ve Yapısal Yaklaşımlar üzerine yapılan araştırmalarda ideoloji-medya temelli pek çok inceleme bulunmaktadır (Dursun, 2014: 23). Marx, Lenin, Lukacs, Gramsci, Althusser ve başka düşünürler ideoloji kavramı ile ilgili benzeşen ve tamamıyla birbirinden farklı görüşler ortaya koymuşlardır (Thompson, 2013: 47). Örneğin Hegel, Marx ve Lukacs gibi düşünürler genel olarak ideoloji kavramını doğru-yanlış bilinç ve çarpıtma anlamları üzerinden açıklamışlardır (Eagleton, 2015: 19).

“Yanlış bilinç” kavramı Marx’tan bu yana tartışılmaktadır. Tartışmalar daha çok egemen sınıfın düşüncesine yöneliktir. Egemen düşüncüyü inşa edenler maddi gücü ellinde bulunduran kimselerdir. Yani, üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar düşüncelerin de yayıcısıdır; fakat yayılan bu düşünce/düşünceler gerçeklikten uzaktır. Kapitalist yapı içerisinde nasıl ücret eşitsizliği varsa aynı şekilde düşüncenin üretiminde de bir eşitsizlik bulunmaktadır. İdeoloji içerisinde baskın bir sınıf egemenliği vardır (Durand, 2015: 92-94). Bu sınıfsal egemen toplum, toplumsal yaşamda öyle bir baskın hale gelmiştir ki bireyin başarıları sistemin başarıları olurken bireyin başarısızlıkları kendisinden kaynaklı görülmektedir. Egemen güç bireyi iyice pasifleştirmiştir.

Marx’a göre insanların toplumsal yaşamda birtakım istek ve ihtiyaçları vardır fakat yanlış bilinç bu istek ve ihtiyaçları görmesini engeller. İnsanlar bir türlü gerçeklere ulaşamamaktadır. Kişi ancak doğru bilinçlenme için adım attığı takdirde gerçeklere ulaşabilecektir (Fromm, 2016: 41).

Marx, ideolojiyi yanlış bilinç üzerinden açıklarken aynı zamanda ona mesafeli de durmuştur. Marx, kendi asıl amacının bilimsel yasaların keşfi olduğunu belirtir. Hatta aydınlara, “ideoloji yapmayın çünkü ideoloji filozofların ve hayalci sosyalistlerin işidir” der. Asıl yapılması gereken işin ise keşif olduğunu aktarmıştır (Şeriati, 2018: 48). Marx, bu düşüncesiyle aklın önemine vurgu yapar. Onun bu görüşü daha sonra pek çok batı Marksist tarafından eleştirilecek ve ideoloji merkezli çalışmaların sayısı artacaktır.

Özellikle bir Marksçı kuramcı olan Gramsci ideoloji üzerine fazlaca analizler yapmıştır. Her ne kadar Marksçı bir gelenek içerisinde olsa da ideolojiyi ele alış biçimi Marksçı anlayıştan farklılık da göstermektedir. İdeoloji kavramını hegemonya üzerinden anlatmayı tercih eder ve bunu yaparken de egemen söylemin sadece ekonomi üzerinden gerçekleşemeyeceğini vurgular (Freedon, 2003: 32). Bu durum Markizimdeki ekonomik indirgemeci anlayışa mesafeli durduğunu da göstermektedir. Üst yapının unsurları, ideolojilerin oluşmasına ve yayılmasına da hizmet etmektedir. Egemen ideoloji bu aygıtların öneminin farkındadır.

Baskın sınıf kendi iktidarını oluştururken bunu sadece fiziksel güçle sınırlandırmaz. Bunun yanında ideolojik ve kültürel aygıtlara da başvurur. Bu nedenle toplumda azınlıkta kalan bir sınıf, geniş kitleleri yönetebilmektedir. Azınlık grup hegemonyayı oluştururken kitle iletişim araçlarına da başvurur. Böylece çoğunluk yönlendirilebilmektedir (akt. Yaylagül, 2014: 109-

110). Egemen söylemin topluma yayılmasında medya baskın bir araçtır. Pek çok söylem, ideolojiler ekseninde gerçekleştirilmektedir (Sine Nazlı ve Kalafat Çat, 2019: 113).

Gramsci’ ye göre fiziksel şiddet yerine sömürülecek sınıfların sessizce boyun eğmesini sağlayacak kurumların kullanımı çok daha önemlidir. Bireyin sessizce boyun eğmesini sağlayacak kurumlar içerisinde okullar, dernekler, kiliseler ve gazeteler yer almaktadır (Anderson, 2016: 125).

Althusser, Gramsci gibi ideolojik aygıtlar yardımıyla egemen sınıfın görüş ve düşüncelerinin toplumun her alanına sirayet ettiğini ifade etmektedir. Ahlak ve sanat dahi bundan nasibini almıştır. Özne, seçimlerinde özgür olduğunu düşünür fakat pek çok kararı dışsal yönlendirmeler ile almaktadır (Althusser, 2003: 93).

Adorno’ya göre kitlelerin köleleştirilmesinde ideoloji önemli rol oynamaktadır. İdeolojik yapı içerisinde insanlar kendine yapılan kötülüğün farkına dahi varamaz (Adorno, 2011: 64). İdeoloji, inanç ve eylemler üzerine etki eder. İdeolojinin aktarılmasında ise medyanın önemli bir rolü bulunmaktadır (Giddens, 2008: 651). Özellikle sinema kullanılarak ideolojiler geniş kitlelere yayılmaktadır. İnsanlar eğlenirken bir taraftan da ideolojik saldırılara maruz kalmaktadır. En acısı da eleştirel yaklaşımdan yoksun çoğu birey bu saldırılar karşısında savunmasızdır.

Hayatın günlük işlerinden yorulan bireyler, ciddi programlardan ziyade eğlenceli vakit geçirmelerini sağlayacak hikâyelere yönelmektedir. Böylece hayatın realitesinden kaçış imkânına erişirler (Oskay, 2001: 80). Oysa insanlar bir dizi veya bir film izlerken en savunmasız haldedirler. Sürekli olarak ideolojik söylemlere mazur kalırlar. İzlediğinin sıradan bir dizi veya film olduğunu sanarlar ama bir ideolojik aygıt izlenmektedirler. İzledikçe pasifleştirilir fakat pasifleştirildiğinin farkına dahi varamazlar. Pasifleşen bireyin her tarafını TV dizileri, haberler ve sinema filmleri sarmıştır. Özellikle ABD’de ideolojilerin aktarılmasında sinema fazlasıyla kullanılmıştır. Japonların ötekileştirildiği pek çok film dolaşıma sokulmuştur. 1993 yılında Yönetmenliğini Philip Kaufman’ın yaptığı “The Rising Sun” adlı sinema filmi mafya ile Japon mevcudiyeti ilişkisi üzerine kurulmuştur. Film Japon toplulukları organize suç şebekeleri ile ilişkilendirilmektedir. Özellikle Japon topluluklarına karşı son derece dikkatli olunması gerektiği aksi halde Amerikan ekonomisinin zarar görebileceği vurgulanmaktadır (akt. Uluç, 2009: 76). Yine, Hollywood filmlerinde egemen söylem her zaman ön plandadır. Hangi şirket üretirse üretsin son tahlilde filmler egemen ideolojilere hizmet etmektedir. İçerikler farklı gözükse de her şey standartlaşmış bir yapı üzerinden aktarılır (Kırel, 2010: 309). Gerçekler ve hayaller benzeşen kurgularla bir araya getirilir (Topçuoğlu, 1996: 171).

İdeolojiler benzeşen kurgular ile izleyicilere aktarılır. En sıradan görüne bir film üzerinden dahi ideoloji yayılır.

Sinema seyircisi ideolojik filmlerden etkilenmekte ve kendine sunulan dünyayı içselleştirmektedir. Bu durum ideolojik bir koşullanmaya da neden olmaktadır (Özden, 2004: 169). İzleyiciler, sinema üzerinden içselleştirilmiş bir ideoloji ile dünyaya bakar duruma gelmektedir.

3. “ORGANİZE İŞLER” FİLMİ

“Organize İşler” filmi, “Beşiktaş Kültür Merkezi Film” tarafından 2005 yılında çekilmiştir. Yapımcılığını Necati Akpınar’ın üstlendiği filmin senaryo yazarı ve yönetmeni Yılmaz Erdoğan’dır. Filmin süresi 1 saat 44 dakikadır. “Filmin çekimleri 26 mekânda ve yaklaşık 50 günde tamamlanmıştır. Organize İşler filminde 70’i profesyonel olmak üzere toplam 1700 kişi rol almıştır. Filmin kamera arkasında ise 150 kişilik ekip çalışmıştır” (organizeisler.blogspot.com.tr). Film gösterime girdiği zaman sinemalarda 2 milyon 418 bin 623 seyirciye ulaşmıştır (arsiv.sabah.com.tr).

Filmde rol alan önemli oyuncular şunlardır:

Asım	Yılmaz Erdoğan
Süpermen Samet	Tolga Çevik
Nuran	Demet Akbağ
Yusuf Ziya	Altan Erkekli
Umut	Özgü Namal
Üzeyir	Erdal Tosun
Tugay	Tuncer Salman
Silvio	Öner Erkan
Nilüfer	Ebru Akel
Nergis	Başak Köklükaya
Nazlı	Berfin Erdoğan
Müslüm	Cem Yılmaz

Filmin ana karakterlerinin özellikleri şöyledir:

Asım / Yılmaz Erdoğan: Filmin en önemli karakteridir. Başında bulunduğu çetesıyla hırsızlık, dolandırıcılık ve şantaja varıncaya kadar her türlü kirli işin içindedir. Ayrıldığı eşinden küçük bir kızı vardır. Eşi ondan ayrıldıktan sonra bir diş hekimi ile birlikte yaşamaya başlamış ve kızını da yanına almıştır. Asım, otoparktan bozma çete binasında sevgilisi ve ekibi ile birlikte yaşamaktadır. Filmde çapkın bir tip olarak ta gösterilmiştir. Sevimli bir karakterdir fakat kanunsuz işlere bulmuştur.

Samet / Tolga Çevik: Aslen Çanakkale / Evreşeli, genç ve başarısız komedyen Samet rolündedir. Kendi güçsüz görüntüsüne tezat oluşturacak şekilde Süpermen kılığında gösteri yapmaya çalışmaktadır. Hayata tutunamayıp intihar girişiminde bulunmuştur. Kader arkadaşı Asım'ın tüm ısrarlarına rağmen onun çetesine ısınmamış, daha ilk işinde başarısız olmuştur. Filmde, Ocak ailesiyle birlikte "topluma ve kanunlara saygılı iyi insan" tiplemesindedir.

Ocak Ailesi: Toplumun omurgası olan orta sınıf temsilcisi, kanuna - nizama saygılı, "düzgün aile" dedirtecek bir örnektir. Filmin akışı içinde dolandırılmanın verdiği olumsuz duygularla illegal insanların yöntemlerini kullanmak zorunda da kalmışlardır.

Üzeyir, Tugay, Silviyo Üçlüsü: Kendi başlarına pek önem arz etmeyen Asım'ın çetesinin en önemli elemanlarıdır. Tüm hukuksuz işler bu adamların kontrolünde gerçekleşir.

Müslüm: Cem Yılmaz'ın canlandırdığı mafyatik, paralı ve zevk-i sefa içinde bir hayat süren karakterdir. Geniş bir malikâne, güzel kadınlar, eli silahlı adamları ve kendi psikopat görüntüsüyle filme damgasını vurmuş bir roledir. Güçlü ve kötü karakter olarak yansıtılmaktadır.

Çekimleri İstanbul'da geçen ve tanıtım amaçlı havadan görüntülerin bol bol kullanıldığı filmin hikâyesi ise şöyledir:

Film özünde bir "Süpermen" (Tolga Çevik) bir düzgün aile (Ocak ailesi) bir mafya (Cem Yılmaz ve avanesi) ve bir çetenin (Yılmaz Erdoğan ve ekibi) hikâyesidir.

Sıradan, naif bir genç olan ve kötü günler geçiren Samet (Tolga Çevik) komedyenlik yapıp sahneye çıktığı ve başarısız olduğu Süpermen kıyafetiyle harabeyi andıran evinde umutsuz

hayatına son vermek için intihar etmektedir. Tam bu sırada birkaç sokak yanında hırsızlık çetesinin reisi Asım (Yılmaz Erdoğan) çapkınlık için girdiği evde yakayı ele verince mahallelinin hüşmindan korunmak için tabana kuvvet kaçarak Süpermen Samet’in izbe dairesine sığınıp canını kurtarır. Böylece komik bir rastlantı sonucu Asım ve Samet birbirlerinin hayatını kurtarmış olurlar. Asım, Taksim’in arka sokaklarındaki bir otoparkta hırsızlıkla geçinen kalabalık ekibi ile yaşamaktadır. Kader arkadaşı Samet’i de bu illegal suç çetesine dahi etmeye çalışır.

Ocak ailesi, anne akademisyen Nuran (Demet Akbaş) baba, yazar Yusuf Ziya (Altan Erkekli) ve İngiliz Filolojisi bölümünden yeni mezun kızları Umut’la (Özgü Namal) kendi hallerinde, sıradan bir yaşam sürmektedir. Süpermen Samet’in hırsızlık çetesine katıldığı günlerde Ocak ailesinde de işler pekiyi gitmemektedir. Nuran Hoca’nın çantası çalınmış, Yusuf Ziya’nın yeni kitabı ilgi görmemiş ve Umut iş görüşmesi için gittiği mafya Müslüm Bey’in malikânesinden bozuk bir ruh haliyle eve dönmüştür.

Kötü geçen günün sonunda evde toplaşan aile hiç ummadıkları bir sürprizle karşılaşır. Baba Yusuf Ziya’nın kimsenin ilgisini çekmeyen kitabı Avrupa Birliği tarafından satın alınmış ve karşılık olan 20 Bin Euro’luk çek postayla eve gönderilmiştir.

Diğer yandan Samet’in monte edilmeye çalışıldığı çete araba çalıp satmaktadır. Ocak ailesi kitap için gelen parayla kızlarına bir araba almak isterler. Fakat tesadüf bu ya, Asım’ın çetesinin çalıntı aracını satın alırlar. Üstelik daha ilk günden yapılan polis çevirmesinde arabaya el konulur.

Tüm uğraşlarına rağmen polisten umudunu kesen aile, çeteden intikamlarını kendi zekâlarını kullanarak almak isterler. Çaldıkları arabaları gazeteye ilan vererek satan çeteyi arayıp, başka bir araç için randevulaşırlar. Samet’in çetede ilk illegal işi bu arabayı Ocak ailesine satma girişimi olmuştur. Umut, araç için ayarlanan buluşma yerine annesi ile birlikte gelir, fakat Samet gelince annesi ortaya çıkmaz. Umut araç için Samet’in yanına gittiğinde Samet’in dünyası değişir. Kıza âşık olduğu için eli ayağı birbirine dolaşır ve parasını daha sonra ödersiniz diyerek arabayı Umut’a bırakarak çetenin otoparkına döner.

Samet’in bu davranışı çete tarafından hoş karşılanmaz ve tehdit edilir. Samet ertesi gün Umut’la tekrar buluştuğunda ise her şeyi itiraf eder. Bu buluşmada bir süre sohbet eden iki genç birbirlerinden hoşlandıklarını ima ederler. Her ikisi de bu buluşmadan hoş duygularla ayrılır.

Hırsızlık çetesinden bir şekilde intikam almayı kafalarına koymuş olan Ocak ailesi bu amaçlarına ulaşmak için âşık Samet’i kullanmaya karar verirler. Samet’le buluşan Nuran Hanım ve Umut, Müslüm’ün çetesinin kendilerini dolandırdığı söyleyip çalıntı arabayı kendilerine satan Asım ve adamlarını Müslüm’ün malikânesine yönlendirirler.

Samet sevgilisini kıramaz ve Asım’dan yardım ister. Hesapta ailenin gasp edilen parasını almak için mafya Müslüm’ün mekânına giderler. Durumun farkına vardıklarında ise çok geç kalmışlardır. Ocak ailesi için yüklü bir çek imzalamak dışında yedikleri dayak da yanlarına kar kalmıştır.

Bu olaydan sonara Asım ve çetesi illegal işlere tövbe ederler. Asımın eski eşi geri döner, Samet ile Umut’un serüveni de kaldığı yerden devam eder.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Örnekleme ve Yöntemi

Filmler gösterime girdikleri salonlar dışında televizyon ve internet üzerinden de uzun yıllar ve defalarca izlenebilmektedir. Böylelikle izleyicinin zihninde daha uzun süre etkinliğini koruyabilmektedir. Her bir film ayrı bir hikâyeye aktarıcısı işlevi görmekte içeriğindeki toplumsal ilişki kalıpları, şiddet, nefret gibi unsurlar ile sembolik mesaj aktarımında bulunmaktadır.

Bu çalışmada ideolojik film eleştiri yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımın temeli ise Marksist kurama dayanmaktadır. Filmler İdeolojik yaklaşım çerçevesi üzerinden analiz edilmektedir (Özden, 2004: 165). Bunun için incelenen sahnenin içeriği- diyalogları verilir burada izleyici üzerinde etkili olabilecek düşünce tespit edilmiştir. Sahnelerdeki anlatım ve diyaloglar üzerinden filmin toplumda ne gibi düşünceler oluşturmaya çalıştığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın evreni sinema filmleridir. Örneklem olarak seçilen ise “Organize İşler” filmidir. Film vizyona girdiği dönemde milyonlarca kişi tarafından izlenmiştir (<https://boxofficeturkiye.com>). Film ardından televizyon ve internet ortamında da izleyiciye sunulmuştur. Şiddet sahneleri, rollerdeki demografik dağılım, toplumsal ilişkiler ve hiyerarşik yapıyı ortaya koyması bakımından ideoloji bağlamında incelenmeye değer bulunmuştur.

4.2. Filmin Analizi

4.2.1. Filmde Şiddetin Temsili

Filmin ilk sahnesi yoğun şiddet görüntüsüyle başlamaktadır. Asım (Yılmaz Erdoğan) ve çetesi gördükleri fiziksel şiddet sonrası kanlar içinde ve delirmiş yüz ifadeleriyle gösterilmiştir. Ters kurgu yöntemiyle filmin sonu başında gösterilmiş, dozu kaçırılmış şiddet tüm çıplaklığıyla aktarılmıştır.

Filmin ilk sahnesinde suça bulaşmış insanlara başka illegal grup tarafından verilen ceza çarpıcı bir biçimde yansıtılmıştır. TV programlarındaki ekme üzerine uzun süreli çalışmalar yapmış olan Gerbner (2014: 23) bu çalışmalarla programlarda şiddet gösteriminin sebeplerini açıklamaya çalışmıştır. Ona göre, bu türden sahnelerin sıklıkla ve vurgulu biçimde gösterilmesi günlük yaşamda suça karışmış insanlara otorite tarafından verilecek cezaların sıradan halk gözünde makul gösterilmesi düşüncesidir. Böylelikle toplum güvenlik gerekçesiyle hayatlarında bir takım kısıtlamalar olmasını da mazur görebilmektedir.

1. Saat 30. Dakika:

Ocak ailesinin oyununa gelip Müslim Bey’in malikânesine giden Asım ve çetesi burada acımasız bir şiddetle karşılaşır.

At ahırında golf topuyla uygulanan dayak inanılmaz biçimde şiddet içermekte ve dehşet tüm açıklığıyla yansıtılmaktadır.

4.2.2. Adalet ve Adaletin Sağlanmasında Toplumsal Sınıflar Arasındaki Eşitsizlik

2. Dakika:

Filmin girişinde radyocu Cem Aslan’ın İstanbul görüntüleri eşliğinde seslendirdiği haber metni şöyledir:

“Hırsızlarla kapkaççılar İstanbul’u bölgelere ayırdılar. Birbirlerinin bölgelerine giren hırsızlar ve kapkaççılar yine hırsızlar tarafından yakalanıp dövüldükten sonra polise teslim ediliyor.”

Yukarıdaki ifadelerden suçlularla mücadele edilemediği hatta suçluların kendi yöntemleriyle adaleti sağladıkları anlaşılmaktadır. Toplumda suçluların gerekli biçimde cezalandırılmadığı, başına buyruk bir düzen kurdukları düşüncesi yansıtılmaktadır.

10. Dakika:

Asım’la Samet yemekte sohbet etmektedir.

Samet: İzin verirseniz size bir soru sorabilir miyim? Siz ne iş yapıyorsunuz?

Asım: Serbest meslek, ama çok serbest.

Diye cevaplamıştır.

Görüldüğü gibi hırsızlık çetesi elebaşı Asım, normalde utanılacak bir durumu pervasızca ve alaylı bir şekilde dile getirmektedir. Sahnede rahatlıkla hırsızlık yaptığını söylemesi bu olumsuzluğu sıradanlaştırmaktadır.

10. Dakika, 44. Saniye:

Caddede yürüyen bir kadının çantası kapkaççılar tarafından gasp edilmektedir. Kadının attığı bir kaç çığlık dışında caddede değişen pek bir şey olmamış, çevredeki insanlar bu duruma tepki göstermemişlerdir.

Hırsızlar kalabalık bir caddede güpegündüz haydutluk yapacak cesareti kendilerinde bulabilmektedir. Üstelik toplum bu duruma tepki vermeyecek kadar duyarsızlaşmış, başıma bir şey gelir endişesiyle olayla ilgilenmemiştir. İnsanların adli vakalara ve suçlara karşı duyarsızlaştırıldığı yansıtılmaktadır. Bu aynı zamanda adalet sistemine karşı duyulan güvensizliği ve insanların içindeki korkuyu da yansıtmaktadır.

12. Dakika:

Laboratuvarda ders anlatan Nuran Hoca (Demet Akbaş) ders bitiminde çantasının çalındığını fark eder. Buna karşın üzülme dışında bir şey yapamamıştır. Bir sonraki sahnede markette bu olayı kocasına anlatırken devleti kastederek “Önleyemiyorsanız bari bir sisteme bağlayın. Hırsız kutuları. Belediye bunu yapabilir mesela. Sayın hırsız parayı aldıktan sonra lütfen kimlikleri şu belediyemizin hırsız kutularına bırakın!” demektedir.

Nuran Hoca kocasına olayı anlatırken suçluların bulunabileceğine dair bir umudu olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Suçluların yaptıklarının yanına kar kalacağı ve çalınan bir şeyin bir daha geri gelmeyeceği düşüncesi bu sahnede ortaya konmaktadır. Yine burada da adalet sistemine karşı inceden bir eleştiri yer almaktadır.

46. Dakika:

Nuran Hoca, satın aldıkları ve çalıntı olduğu için el konulan araçtan kaynaklanan mağduriyetle ilgili polisle telefonda konuşmaktadır. Konuşmadan Nuran Hanım'ı tatmin eden bir sonuç çıkmaz. Hattın öbür ucundaki memur neredeyse “aklınız olaydı da dolandırılmasaydınız” demeye getirmiştir. Kısacası yapacak hiçbir şey yoktur. Nuran Hanım telefonu kapatırken durumu kızına şu manidar cümleyle özetler: “Günün birinde boğaz köprüsünü de çalacaklar ve yapacak hiçbir şey olmayacak.”

Filmin bu sahnesinde olası bir mağduriyet durumunda polise başvurmanın beyhude bir çabadan başka bir anlam ifade etmediği düşüncesi ağır basmaktadır.

52. Dakika:

Nuran Hoca, hırsızlık çetesi üyesi Samet'in getirdiği arabayı istemeyerek te olsa alan kızı Umut'la tartışırken, “Polisten sadece bizim korkuyor olmamız ne acayip değil mi?” demektedir.

Bu diyalog ile illegal işlere bulaşan mafya ve çete yapılarının polisten asla çekinmediği ama sıradan insanların polis ve kanundan sonuna kadar çekindikleri ortaya konmaktadır. Sıradan suçsuz insanların değersiz görüldüğü, önemsenmediği eleştirisi de yer almaktadır.

58. Dakikadan İtibaren:

Yusuf Ziya: Allah Allah, sonunda nereye varacaksınız, ben bunu anlayamıyorum.

Umut: Paramızı geri alacağız.

Yusuf Ziya: Az önce o konu kapanmadı mı? Buluşma fikri güzel ama polise de haber vereceğiz.

Nurhan Hoca: Yakalatacağız adamları yani.

Yusuf Ziya: Evet Hoca Hanım, normal de bu değil mi zaten.

Nurhan Hoca: Valla benim memleketin normalleriyle aram iyi değil şu sıra. Durup dururken çantamın çalınması da normal, evde insanlar varken eve hırsızın girmesi de normal, hatta trafik çevirmesi sırasında insanın arabasının çalınması bile normal. Her şey Yusuf Ziyaçığım, gayet normal, bir tek bizim paramızı geri almak için bir şeyler yapmaya çalışmamız anormal. Öyle değil mi?

Yusuf Ziya: Polise gitmekten başka hiç bir çaremiz yok.

Nurhan Hoca: Tamam! Polise gidersek paramızı geri alabilecek miyiz? Ben bunu soruyorum.

Bütün mesaj Nurhan Hanım'ın son cümlesinde gizlidir. Evet, polise gitseler bile paralarını geri alamayacaklarına inanmamaktadır. Sıradan insanların mağduriyetlerin giderilmesi konusunda güvenlik güçlerinden yeterli destek bulunmadıkları yine bu sahne üzerinden de seyirci ile paylaşılmıştır.

1 Saat 17. Dakika:

Lokantada Samet'le buluşan Umut ve annesi Nuran, burada çeteye kaptırdıkları paralarını kurtarabilmek için ondan yardım isterler.

Bu sahnede sıradan insanların mağduriyetlerini gidermede devlet otoritesinin zaman zaman yetersiz kalması ve oluşan adalet boşluğunun doldurulması için kanunsuz yapılanmalardan medet umulabildiği gösterilmektedir. Toplumsal yapının boşluk kaldırmadığı legal yapıların boş bıraktığı alanların illegal yapılar tarafından doldurulduğu yansıtılmaktadır.

4.2.3. Kötülük Problemi ve İyiler - Kötüler Karşılaştırması

11. Dakika:

Yusuf Ziya Ocak, imza günü için gittiği kitabevinde masa başında yalnız olarak oturmaktadır. Maalesef kendisini ziyaret eden hiçbir okur yoktur. O esnada yazarın yanından geçen bir kitabevi görevlisi masanın üzerindeki boş çay bardağını işaret ederek: "Ya Kiraz abla, şu boşu alsana, adamın çayı bitmiş" şeklinde onu hafife alan bir ifade kullanmıştır.

Filmdeki diğer sahnelerden anlaşıldığına göre Türkiye'de kimsenin ilgi göstermediği bu kitap, Avrupa Birliği tarafından satın alınmaya değer görülmüştür. Burada yansıtılan sahnede ise önemli bir yazarın kitabevi görevlisi tarafından aşağılandığı anlaşılmaktadır. Bilgili-donanımlı bir yazar toplum gözünde bir önem arz etmemekte düşüncesi yansıtılmaktadır.

13. Dakika:

Ocak ailesinin kızı Umut'un iş görüşmesi için gittiği mafya Müslüm'ün villasında şöyle bir konuşma geçer:

Müslüm: Hangi Okulu bitirdim demiştiniz?

Umut: İngiliz filolojisi, birincilikle. Yani, ben bunu pek söylemek istemiyorum da annem söyle diyor, yoksa ikinci de iyi çocuktuk.

Müslüm: Filoloji nedir?

Umut: İngiliz Dili ve Edebiyatı.

Müslüm: İngiliz dili yeterli bizim için.

Mekân ve tavırlarıyla adeta bir imparatoru andıran ve paraya hükmettiği her halinden belli olan Müslüm daha Filolojinin ne manaya geldiğini bilmemekte, fakat bu cehaleti onun lüks içinde güçlü bir hayat yaşamasına asla engel teşkil etmemektedir. Oysa bölümünü birincilikle bitiren, yabancı dil bilmek gibi önemli bir avantaja sahip olan Umut, bu sahnede Müslüm karşısında adeta ezilmektedir.

33. Dakika:

Çalıntı olan aracın Ocak ailesine kolaylıkla satılmasıyla başlayan ve aracın polis tarafından el konulmasıyla biten sahne.

Bu sahnede görece cahil bir hırsızın tahsilli, kariyer sahibi iki yetişkini kolayca aldatabileceği betimlememektedir. Tahsil yapmış kimselerin dahi kolayca avlanabilecek kimseler olduklarını yansıtmaktadır.

4.2.4. Diğer Değerlendirmeler

1 Saat, 12. Dakika:

İstanbul, Eminönü’nde Haliç manzaralı güzel bir restoranda yemek yerlerken Samet Asım’a dönerek: “Asım abi teşekkür ederim her şey için. Aslında ben senin hayatını kurtarmış sayılmam, ben sana kapıyı açmasaydım bir başkası mutlaka açardı, ama sen benim kapımı gelip çalmasaydın başka kimse çalmazdı anlıyor musun” demektedir.

Filmin bu sahnesinde İstanbul gibi büyük metropollerde insanların bazen ne kadar yalnız ve çaresiz kalabilecekleri gözler önüne serilmektedir. Böylelikle gittikçe bireyselleşen ve yalnızlaşan toplumun da bir fotoğrafı çekilmektedir.

1 Saat, 12. Dakika:

Samet, Üzeyir’e dönerek: “Üzeyir abi sen dilsiz değilsin, niye hiç konuşmuyorsun?” diye sorar. Bu soruya karşılık Üzeyir’in verdiği cevap ise şöyledir: “Bir ara çok konuştum. Hiç faydasını görmedim, bıraktım.”

Üzeyir, bu sözüyle esasında konuşmanın her zaman sorunları çözmek için faydalı bir yol olmadığı dillendirilmektedir.

1 Saat, 14. Dakika:

Asım, İstanbul silüetli ayrılık sahnesinde Samet’e şu cümlelerle nasihatte bulunur:

“Bak oğlum, insanların da aynı arabalar gibi bir rölantisi var. Rölantin sağlam olacak, ne çok hızlı ne çok yavaş. Her ortama uyacaksın, ne lazımsa onu olacaksın. Hani bazı hayvan vardır, gider durduğu yere benzer bakalemun hesabı...”

Asım karakterinin yukarıda yer alan sözleri bir anlamda toplumsal yapının da fotoğrafını çekmektedir. Bireyin toplum içinde var olmasının ne kadar güç olduğu ortaya konmaktadır. Kişi ya topluma ayak uydurup olmadığı bir “ben”i oynayacak ya da toplum tarafından dışlanacaktır. Medya içerikleri diziler ve filmler de insanın olması gereken kişiyi tarif etmekte, onun yaşam ideolojisini şekillendirmektedir.

5. SONUÇ

“Organize İşler” filmi, içindeki sahne ve diyaloglarla sıradan halkın yaşam doyumu anlamında dezavantajlı olduğunu betimlemektedir. İlegal işlere bulaşmış kimseler sıradan hakla göre daha mutlu bir hayat sürdürebilmektedir. Adaletin sağlanması noktasında da sıradan insanların kanunsuz insanlara göre daha dezavantajlı durumda olduğu izleyiciye aktarılmaktadır. Filmdeki karakol sahnesinde ve polisle yapılan telefon görüşmelerinde bu düşünce verilmektedir.

Şiddet sahneleri film içinde az yer kaplamakla birlikte dozunun çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle at harasındaki sahnede çok yoğun fiziksel şiddet uygulanmaktadır. İzleyicilerin bu sahnelerin etkisiyle dışarıda hayatın ürkütücü olduğu, bu türden şiddet olaylarının kendi başlarına da gelebileceği duygusuna kapılma ihtimali olduğu düşünülebilir. Böylelikle toplumsal düzenin sağlanması adına otorite tarafından yapılacak kısıtlamaların halk tarafından benimsenmesi de kolaylaşacaktır.

İyi insanlar filmde genellikle büyük sorunlarla uğraşiyor gösterilirken, kolay ve müreffeh bir hayat süren kötü insan temsillerine fazlaca yer verilmiştir. Böylelikle iyi olmanın insana mutluluk ve huzur getiremediği düşüncesi varlığını hissettirmektedir. Filmde yansıtılan bu durum izleyici üzerinde "ben zaten iyi olduğum için ne yapsam da bu kötülerin sahip olduğu müreffeh yaşam standardına ulaşamam" elimdeki imkânlara şükredip oturduğum yerde oturursam en azından başıma kötü şeyler gelmez düşüncesini oluşturmaktadır.

Eğitilmiş ve donanımlı olmanın toplumsal yaşamda bir avantaj olmadığı düşüncesi de bazı sahnelerde göze çarpmaktadır. Özellikle Umut'un iş görüşmesi ve çalıntı arabanın Ocak ailesine satılması gibi sahnelerde işlenen görüş; "bilgili ve donanımlı olmanız sizin bir adım önde olacağınız anlamına gelmez, cahil sanıp hakir gördüğünüz insanlar, yeri gelince sizin patronunuz olur, önemsiz gördüğünüz kimseler de sizi aldatırlar", şeklindedir. Filmin bu türden mesajlarında toplumsal hiyerarşinin belirlenmesinde bilgi ve kültürün belirleyici bir unsur olmadığı düşüncesi ağırlık kazanmaktadır.

"Organize İşler" filmi izleyen bireyler, iyi olmanın her zaman işe yaramadığı, mafyanın ve çetelerin illegal işlerinin hayatın bir gerçeği olduğu, sorunları çözmek için yargı ve polisin yeterli olamayabileceği düşüncesine kapılabilir. Ayrıca kendini yetiştirmiş olmanın, toplumsal hiyerarşide öne geçmek için en belirleyici unsur olmadığına da kendini inandırabilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, W. T. (2011). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. (Çev. Nihat Ülner - Mustafa Tüzel-Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev. Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Anderson, P. (2016). *Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler*. (Çev. Bülent Aksoy). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Dursun, Ç. (2014). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eagleton, T. (2015). *İdeoloji*. (Çev. Muttalip Özcan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freeden, M. (2003). *İdeoloji*. (Çev. Hakan Gür). Ankara: Dost Yayınları.
- Fromm, E. (2016). *Marx'ın İnsan Anlayışı*. (Çev. Kaan H. Ökten). İstanbul: Say Yayınları.
- Gerbner G. (2014). *Medyaya Karşı*. (Çev. Güneş Ayaş, Veysel Batmaz, İsmail Kovacı) Ayrıntı Yayınları
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. Şebnem Pala Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İnce, M , Koçak, M . (2018). Rus Savaş Uçağının Düşürülmesi İle İlgili Yayınlanan Haberlerde Söylem Ve İdeoloji . *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 7 (3) , 1969-1999.
- İrvan, S. (2017). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (Çev. Süleyman İrvan). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Kırel, S. (2010). *Kültürel Çalışmalar ve Sinema*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Oskay, Ü. (2001). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özden, Z. (2004). *Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Eleştirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sancar, S. (2008). *İdeolojinin Serüveni*. Ankara: İmge Kitabevi.

“Organize İşler” Filminde İdeolojinin İnşası

- Sine Nazlı, R. & Kalafat Çat, A. (2019). 24 Haziran Erken Seçimlerinin Gazete Haberlerindeki Söylem Çözümlemesi. *Global Media Journal*, vol.10, 113-145.
- Şeriati, A. (2018). *Marksizm*. Ankara: FECR Yayınları.
- Thompson, B. J. (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür*. (Çev. İdil Çetin). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Topçuoğlu, N. N. (1996). *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Uluç, G. (2009). *Medya ve Oryantalizm*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

İnternet Kaynakları

- <http://www.organizeisler.blogspot.com.tr/> (Erişim tarihi: 13.01.2016)
- <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/01/28/gun96.html> (Erişim tarihi: 13.01.2016)
- <https://boxofficeturkiye.com/film/organize-isler--2005221> (Erişim tarihi: 05.10.2020)